

ШЫН

СЭКП-нің Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нің Дээди Советинин органы

1962 ч.
И Ю Л Ъ
26
ЧЕТВЕРГ
№ 175 (5272).
Өртөз 2 көп.

Мал ажылының продуктуларын чонга улам хөйүнү бээри— бистин дайынчы сорулавыс

Чыл планынга

Мал ажылының продуктуларын садып алырының
чыл планының канчаар күсөттинин турары
(1962 чылдың июль 20-ге чедир медээ хуу-биле)

Районнар	Сүт	Эт	Дук
Барыш-Хемчик	67,6	30,1	69,4
Бай-Тайга	67,2	30,4	69,2
Өвүр	60,4	27,6	73,1
Улут-Хем	60,3	27,6	89,3
Чөөн-Хемчик	59,8	40,0	71,4
Чадаана эргелели шупту	61,8	31,6	76,0
Тес-Хем	58,2	38,8	92,3
Каа-Хем	55,7	34,6	78,9
Эрзин	53,6	32,4	103,5
Бин-Хем	52,8	28,9	64,8
Танды	52,3	28,5	68,7
Току	46,0	43,7	90,6
Кызыл эргелели шупту	53,1	32,0	81,9
Оң иштинде совхозтар:			
«Шекпээр»	73,0	28,9	54,9
«Найрал»	72,0	31,4	97,9
«УТКА 25 чылы»	70,0	36,1	111,6
«Барлык»	67,9	33,2	77,3
«Сүт-Хөл»	63,1	27,6	65,3
«Тээли»	60,7	30,0	78,6
«Элегес»	59,2	27,4	72,5
«Тес-Хем»	57,8	50,7	88,1
«Улут-Хем»	53,8	27,7	68,4
«Чыраа-Бажы»	53,3	75,1	71,2
«Тилелге»	52,7	26,5	65,2
«Межегей»	51,5	26,1	75,3
«Өк»	50,2	27,6	39,9
Дуржулга станциясы	44,9	26,3	67,5

хуусаа бетиле күүсөдир ажы-агый бурзунуң хуулааган. Ону партия болгаш казак, бүгү совет улустун эрге-ажыс итеп турар. 1962 чылдың бирти чартында мал ажылының продуктуларын бүдүрүшкү болгаш белектеринин таласы-биле РСФСР-ниң автономнун республикаларынын, крайларынын, областтарынын социалисттик чарыкчы Федерациязынын Министрлер Чөвүлени бистин Тыва АССР-ге РСФСР-нин Министрлер Чөвүленинин Чөөн-Сибирь экономиканың район таласы-биле шилчир Кызыл түтүн тымын болгаш 10 муң рубльдин акша шаңналы бээрин шийитилген болгаш.

Тываның көдө ажыл-агыйынын ажыл-ишчилери, ылаңгыя малчылар ам Россия Федерациязынын Министрлер Чөвүлени бистин Тыва АССР-ге РСФСР-нин Министрлер Чөвүленинин Чөөн-Сибирь экономиканың район таласы-биле шилчир Кызыл түтүн тымын болгаш 10 муң рубльдин акша шаңналы бээрин шийитилген болгаш.

Тываның көдө ажыл-агыйынын ажыл-ишчилери, ылаңгыя малчылар ам Россия Федерациязынын Министрлер Чөвүлени бистин Тыва АССР-ге РСФСР-нин Министрлер Чөвүленинин Чөөн-Сибирь экономиканың район таласы-биле шилчир Кызыл түтүн тымын болгаш 10 муң рубльдин акша шаңналы бээрин шийитилген болгаш.

(1962 чылдың июль 20-ге чедир хуу-биле)

РАЙОННАР БЕЛЕТКЭЭН СИГЕН

Чөөн-Хемчик	10,9
Улут-Хем	5,5
Бай-Тайга	5,3
Барыш-Хемчик	2,9
Өвүр	1,3
Чадаана эргелели шупту	5,2
Току	6,4
Эрзин	4,0
Бин-Хем	3,2
Каа-Хем	2,7
Танды	0,9
Тес-Хем	0,5
Кызыл эргелели шупту	2,5
Оң иштинде совхозтар:	
«Тыва»	16,8
«Чыраа-Бажы»	12,5
«Улут-Хем»	9,4
«Шекпээр»	5,2
«Найрал»	5,0
«Элегес»	4,0
«Сүт-Хөл»	3,7
«Тээли»	3,3
«УТКА 25 чылы»	3,2
«Өк»	2,4
«Барлык»	2,2
«Тес-Хем»	1,4
«Тилелге»	0,2

Республиканың бүгү ажыл-агыйлары ситен белеткээр планын 3,7 хуу, оң иштинде колхозтар—3 хуу, совхозтар—4,2 хуу күсөткен.

«Межегей», «Сукпак», «Кок-Тей» совхозтар болгаш дуржулга станциясы ситен белеткээр июль 20-ге чедир эгелеп кирбээн.

Бригада элөөн каш сарааттарын тургузуп, планын чедикширинин күсөттинин турар. «Белурт» трактор-биле ситен кестиргилер М. Лаз орай келсе, харын чамдыкта дүне-даа кестиргиле турар. Хүндүс ситенин болуп, сарааттарынга кайжырын ол база-да утпас. Чамдык ситенинлер хол кадыгы-биле кестиргиле, ситен куртай бөөре болуп, сарааттарынга дуулажып келгенер.

Бригаданың бүгү кежигүннерин ажылга кириштирер сорулга-биле чеди кодан хойну кадарынын ситен кестиргилерин баптыгы хүнеринден эгелээп хөдөөлөөргө дааскан. Олар хойну келжеси серинде-даа, айдын дүңгелерде-даа олардыкы турарлар. Калдыгы илчээр органдарынын ситен ажылынга эр уаусту хаара турдурган ажыктык болган.

М. МАЖАА,
Чөөн-Хемчик район.

Септелгеде

Дүжү ажаан алышкынын ой-шаанда чедикшиг эрттиреринге механизатор кадрларын чүтүлдүт күш-ажыс уузу ужуз-дузалыг. Күчүлдү техникага бүгү тала-биле бердинген өк элээр херек. Ындыг техникага ынак, ону чогурулу-биле камыг эдилээр, чон ажаар механизматорларга «Улут-Хем» совхозтун комбайнерлери Марк-оол биле Чигит-оол Максир алышкыр хамааржыр.

Ол ийн алышкынын ат-сураа совхозтун ажыл-ишчилеринге сурагжаа, Оларнын уузу—Марк-оол «хөвү кораблы» 12 чыл дургузунда чедикшигн башкарып турар. Бо чылын «СК-3» деп ийн комбайнын алышкыр «Сельхозтехника» Шагаан-Арыт салбырынын мастерскаяныг кээп септээр. Ажылга кызык алышкыр комбайннарнын моторларынын бестин чүгө боттарынын күүжү-биле кылырын хуулааган. Эсэ үрүмск септелгелери-биле кады хуусаа бетиле июль 20-де дооскан. Дунмазы Чигит-оол бо чыл-биле үш чыл комбайнерлер турар. Ол база-ла септелгелерге акызындан чып калбай келген. Оларнын комбайнны чалаай үнген тарааны ажаан кириштеринге ам белен.

ЧУРУКТА: Марк-оол биле Чигит-оол алышкыр септелге үезинде.
Фото О. НАМЧЫЛАКТЫ.

РСФСР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН СЕССИЯЗЫ

ШКОЛА ДУГАЙЫНДА БҮГҮ УЛУСТУН САГЫШ САЛЫШКЫНЫ

РСФСР-ниң Чырыдышкын министр өш Е. И. Афанасенконун
сессияга илеткелинден

1959 чылдың апрельде РСФСР-дин Дээди Советинин бо чыгыжынын бирти сессиязы Никита Сергеевич Хрущевтин инициативасы болгаш күтүп киржилгези-биле СЭКП ТК-ның болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүленинин ажилда кылган тевестеринге үндээлээш, ССР Эмгектинин Дээди Советинин Хоойлуунга дүүшүрүр школанын амыдырал-биле харылдазын быжыктаар болгаш Россия Федерациязынга улус өөредилгезинин системанын улам ийи сайзырадыр дугайында Хоойлуну күлөп алганын илеткелди чыгуулаан.

Ол үеден бээр үш чыл эрткен деп оратор үргүлчүлүк чыгуулаан. Өөреникчилерин амыдыралга, инициативаларын күш-ажыгыга белеткээр, ийи болгаш политтехникти өөредилгезин дененин бедилер, өртемнерин үндээлгелерин эки билер өртем-билигилер кижилерини школадан өөредип үндүрүр, күш-ажылды халпы хүндүлүп көөрүнүң сүзүгүндө, коммунисттик идеяларын сүзүгүндө аныктарын кыжылар деп хол сорулганын совет школанын мурпунга Хоойлу салган.

Улус өөредилгезин өдө тургузар талазы-биле алышкан хемчеглеринин ийи-ийи СЭКП-нин ХХП сессиязын белеткээр. Ылаанла өөренир чеди чылдың школаларын сес чылте шилтилерин 1961—1963 чылда доозары көрдүгөн деп түвө билдинир болгай. Бо чылдан эгелээш, сес чылдың өөредилге 16 харга чедир бүгү уругларга албан болган турар. Эрткен өөредилге чылдында республикага 19 муң сес чылдың школалар турган.

Сес чылдың өөредилгезин боттандырып турарында чамдык четтестерге министр доктаган, ылаңгыя школаларын өөреникчилерин кызыгыттып үнөр чоруун болгаш ийн чылда катан олулар чоруту болдурун турар чамдык областтарын, автономнун республикаларын ол айткан.

Бодунун чыгуузынын хөй кезинге министр он чылдың школаларын бүдүрүгө өөредилгезин ортумак школалар кылдыр өдө организастаар дугайын чыгуулаан. Эрткен өөредилге чылдында республиканың 7,345 школаларына ийи өртемнерин башкылаарында аныкта бүдүрүгө өөредилгезин боттандырып турган дээрин ол демдегелээ. Ол болза ортумак школаларын ийи санынын үшүн ийн кезин-дир. Чаа өөредилге чылдың эгелеринге чедир 3,1 муң ортумак школаларын база өдө организастаары көрдүгөн. Бүдүрүгө өөредилгезин 9—11 класстарынг школаларыг үстүк класстарынг өөреникчилерининг барык 85 хуузу өөренир.

Москва, Ленинград, Свердловск, Омск, Новосибирск болгаш өске-даа дык хөй хоорайларга чаа өөредилге чылдың эгелеринге чедир ортумак школаларын өдө организастаары доостур, а дараазында өөредилге чылдыңда школаларын өдө организастаары чед болгаш доостур. Школа дугайында Хоойлу болгаш казактын удаалара үндүрүп турган доктаалары дык хөй чутула сорулгаларын автономнун республикаларынын Министрлер Чөвүленинине, областтар болгаш крайлар Советтеринин куускомарына, улус ажыл-айл чевүлелеринге, үлөшүр бүдүрүгелеринин, туудуларын, совхозтарын болгаш колхозтарын дуурутуучуларына, а ол мынкан планнаар органдарга дагып турар деп министр демдегелээ.

Чаагай күзөл болгаш кады сандыкка база бот-бодунун эрге-ажыктарын барымдалап көөрүнүң үндээлгелерин дугурулгала ас-сеткилдиг чүткүр бар турда делегейин шийитирелетингелер айттырларды, олар калдыг-да варын болза, шийитирел болуп деп чүвени Лас талазы-биле Илевна чөвүдө кураанынын ажылынын чедикшигниг доозулааны тодаргай көргүзүп турар дээрин чагаала чыгуулап турар.

Он бир чылдың ортумак бүгү-нияти маавыда өөредилгезинге чорутушкыларын таарымчалыг байдалдарын аман эгелээш тургузарын эргежок чутула болуп турарын илеткелди чыгуулаан. Балтайгы саналгаларын суугар аларга, 1970—1971 өөредилге чылдында 4,7 миллион өөреникчилер—школа реформазынын мурпунда турганында 4,5 катан хөй киж өөренир ужуз-дугу. Ол чорук чүгө чаа ортумак школаларын ажыдарын өвөс, харын база бар турар дык хөй сес чыл школаларын баазыныг үндээлгелер оларын тургузарын негеп турар.

Ортумак өөредилгезин хемчеглени хамыктыг мурпунда улус ажыл-агыйында амыдырал турар аныктарга школаларын четкиин калбаа-биле хөгжүдерининг күсөл-биле көвүдүр ужуз-дугу дээрин школа дугайында Хоойлу көрүп турар. 1961—1962 өөредилге чылдында ажыктык болгаш көдө аныктарын школаларында 1,7 миллион киж—үш чыл мурпундазындан 600 муң хөй киж өөренип турган. Чижээ-элерге, Свердловск областа ажылчыларын өөредилгезининг планнарын завод бүрүгүнө чогааткан, ботландырып турар. Воронеж областын Россонск районун «Найрал» колхозтун дуржулгазын кичээлгеге алыры чөптү. Ийн 23 харга чедир бүгү аныктар өөренип турар болгаш олар 1964 чылда сес чылдан өвөс өөредилгезин болгаш турар.

Эш Афанасенконун илеткелдинде улус өөредилгезин чаа планнары болгаш программалары элөөн. Ол планнарын болгаш программаларын мурпундазында принципалдыг ылаанга чүдө дие, ийи өөредилгезин дененин бедилерин оларын көрүп турарында, идея, азы-чаа, эстетикти болгаш күш-ажыс кижилерининг аныктарын хөдөө шийтирлээр, күш-ажыл белеткелге, а үстүк класстарга—политтехникти үндээлгелер өөреникчилерин бүдүрүгө белеткелди боттандырынын оруттарын тодардыр арганы берип турарында. Ийнек областын школаларында өөредилге чорудулааны өдө тургусканын дуржулгазын илеткелди оонаан демдегелээ. Ийнектин школаларын мурпунда башкылары кичээлдерин чыгыс аай майкы суугар орттирер торукту соксаткан, чамдык өйү эрткен аргамедоттарын чаартып эдил турар. Оларын эгелээшкенин тургусканын партия болгаш совет органдары дөткөөн, ам ол дуржулганы ажыктык барык бүгү башкылары амыдырал турар.

Күш-ажылды коммунисттик сүзү-биле көөрүн ийи-ийи бүгү кижигүннеринге хөгжүдүр чорук кижилеринге амыктыг төвүгө турар ужуз-дугу деп бистин партиявын Программалында айткан. Үш чылда чорутуп келген ажылдын түнөөдө бисте политтехникти эгелерге күш-ажыл болгаш бүдүрүгө өөредилгезининг тодаргай системанын үндээлгелерин тургустуруп эгелээ. Сес чылдың школаларында күш-ажыл өөредилгезин өөредилге мастерскаларынга болгаш өөредилге-дуржулга участоктарында чорудуп турар. Хоорайлар школаларын 9—11 класстарында бүдүрүгө өөредилгезининг бодун э-не эки бадыткан хевир болза өөредилге чедиринде, үлөшүр бүдүрүгелерде болгаш туугуларга азы, а көдө ажыл-агыйда—

колхозтарда болгаш совхозтарда өөреникчилер бригадалары болуп турар. Соолгу үенин дургузунда өөреникчилерин идея-политиктиг кижилерининг дененин элөөн бедилер дээрин эш Афанасенко демдегелээ. Бисте мораль талазы-биле турруттүт, эки аныктар өзүп турар деп чүвени медегээр бүгү барымдаа бар.

Коммунисттик чорукчуларын хөдөө чегээ-биле уругларын хөй аныкты кижилерининг улам улуг ужуз-дузалыг болуп бээр болгаш калбар апар деп илеткелди демдегелээ.

Эрткен чылда Россия Федерациязында уруглар сандарында болгаш асылыгында 2,5 миллион уругларын кижилерин турган, ол болза үш чылдың мурпунда турганында 800 муң киж хөй болуп. Оон аныкта чыл бүдүрүгө чыгыс сезонда организастап турар уруглар асылыгы, сандары болгаш бедилер бир миллион ажыг уругларын хаара тудуп турар. Школа назмын четкөөн уругларын албан чедирининг болгаш аныкты хевиринг школа-интернаттарын четкиин хөгжүдүр чорук ол албан чедирининг талазы-биле бистин хевирлерининг ырак өвөс хевир үеде бурун хандыргып турар. Өөреникчилер хүндүрүр школалар болгаш бедилер моон сонгар калбар хөгжүдүлгелер алыр. Эрткен чылдын оларга барык 400 муң ажыг уруглар өөренип турган.

Педагогика өртемнерининг уузу болгаш харымсалгалыг ролюн министр оонаан демдегелээ. Педагогика өртемнерининг академиязы амыдыралдык шапкын хөгжүдүлгелер, практикалык негелдерининг хөгжүдүр каап турар деп ол медегелээ.

Илеткелди оон ийн чаа кижин кижилерининг башкынын ролюн дугайын чыгуулаан. Соолгу чылдарда башкыларын саны дык көвүдөөн. Эрткен чылдын республиканын школаларында 1,100 муң башкылар амыдырал турганар. Ам бар турар педагогика институттарыга немештир 100 чыл факультеттерин тургускан, башкы кадрларын белеткээрин системанын өдө тургузуп турар.

Школаларын өөредилге-материалдыг баазаларын быжыктаарында дык хөй чүтүлөр кылдыгын. Соолгу чыл чылдарда 2,3 миллион өөреникчилерге школа башкыларын тургузуп берген. Школаларын өөредилге дериалдеринге акшаландырышкын улагаткан.

Чүгө соолгу үш чылдарын дургузунда республиканын он дээди күрүнэ эрге-чаргылары школа ажылдарын аныктарын ийн катан чыгуулааган. Чүгө чорук бистин партиявын, казавынын болгаш бүгү чонун өзүп орар салгачыларын кижилеринге улуг кичээлгеге салып турарын херечин-дир деп эш Афанасенко бодунун илеткелдинин түнөөдө чыгуулаан.

«Школаларын амыдырал-биле харылдазын быжыктаарын болгаш РСФСР-ге улус өөредилгезинин системанын улам бурунгаар хөгжүдүлгезин дугайында» Хоойлунун чыгуузынын турарын дугайында илеткелди РСФСР-нин Дээди Советинин улус өөредилгезин болгаш культура талазы-биле коммиссиянын даргазы депутат А. Т. Гнедов кылган. СЭКП-нин ХХП сессиязын коммиссиянын тургузукчулукун бир эл кол сорулгалы кылдыр чаа кижин кижилерин айткан. Кижинин бүгү талазы болгаш бир деска хөгжүдүлгезин талазы-биле совет школа оона улуг ролюду ойноп турар деп сөздөгө Н. С. Хрущев чыгуулаан.

Коммиссия школаларын өдө тургузары-биле холбашкан айттырларын чыгыс эвөс уула чыгуулааган деп илеткелди дынзаткан. Бо сессияга белеткелди тура РСФСР-нин Дээди Советинин депутаттарын улуг бөлүгүн болгаш казак хөй-иштининг киржилгезин биле Волгоград, Тамбов, Омск болгаш Федерациянын өске-даа областтарынга школа дугайында Хоойлунун күсөдүлгезин хыладалыг коммиссия организастаан.

РСФСР-нин Дээди Советинин сессиязында Чигитин келген парламентарийлер бөлүк олуржуп турар деп дагылаачкы медегелээ. Депутаттар үргүчүлөдиг алып чыгуулаанын бир-бише дагылаачкы келген аалчыларга байыр чедиргелер.

Сессия илеткелди болгаш эдеринин илеткелди чыгуулааган көөрүнчө кирипкен. Республиканын дээди болгаш тускай ортумак өөредилге министрин В. Н. Столетова сес берген.

Н. С. ХРУЩЕВ МОСКВАДА ЧАНЫП КЕЛГЕН

СЭКП ТК-ның Бирти секретары болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүленин Даргазы өш Н. С. Хрущев туртуп согуу байырынга чораша, июль 24-те Москвада чанып келген.

А. И. МИКОЯН ДЕЛИДЕ ЧЕДЕ БЕРГЕН

ДЕЛИ. (СЭТА). СССР-нин Министрлер Чөвүленин Даргазынын бирги орадачкы А. И. Микоян болгаш ону үдө чорук кижилер Нязовиядаа өр чанып өр июль 24-те Делиде чедө берген.

Н. С. ХРУЩЕВТУН ЧАГААЗЫ

МОСКВА. (СЭТА). СССР-нин Министрлер Чөвүленин Даргазы Н. С. Хрущев лаос айттырар таарымчар талазы-биле делегей чөвүлө хурамынга чагаа чоруткан. Лаос талазы-биле Илевна чөвүдө хурамы «иш-бүрү ийи-ийи системаларыга каважарып турар чурттарын аразында табылгын болгаш кады ажылдажылыгын политтехниктиг удуз тилелгелер болгаш деп ол чагаада демдегелер турар.

Чаагай күзөл болгаш кады сандыкка база бот-бодунун эрге-ажыктарын барымдалап көөрүнүң үндээлгелерин дугурулгала ас-сеткилдиг чүткүр бар турда делегейин шийитирелетингелер айттырларды, олар калдыг-да варын болза, шийитирел болуп деп чүвени Лас талазы-биле Илевна чөвүдө кураанынын ажылынын чедикшигниг доозулааны тодаргай көргүзүп турар дээрин чагаала чыгуулап турар.

ХӨЙ-НИИТИНИН ШУГУМУ-БИЛЕ

БОДУНУН УЛУГ ДЕЛГЕМ
ТӨРЭЭН ЧУРТУНУН ЭЭЗИ

Коммунизм тургузуучулар мөлтүшмөрдө: күш-ажалга чаа хамаарышта, моральдык болгаш салгы-сеткилдик бектик шынарлары, Ленинниң партияныкы дамы ийеге, Ада-чуртка кызыгыраак чыкканда хуи келген тууду-на улам долу, улам-на төдө илерет турар.

Нитилеэдин ажил-херектериниң дутайылда, социалисттик күрүнениң чектелсизлигинин дутайылда салгы чарашкын— совет кижиниң амдыралынын болгаш ажил-чорудууларын чарыбас тууду кезээ болур. Бодунун Төрөн чуртунун ээзи мен деп медресе оон угаан-бозалын болгаш ажил-чорудууларын ала-бууна салгы салышкынны болгаш кынамчалык кылдыр башкарып турар. Бо дутайылда СЭКП-ниң XIII съездинде Никита Сергеевич Хрущев мында деген: «Амалчын бурзуу, тараачын бурзуу, интеллигент бурзуу мынчаар чуталап болур: күрүне—оң дээрде бис-тир бис, оон политика—бистин политикасы, оон сайырадырынын болгаш батылчалыктын, калды-даа халдашкындардан оон камгалаарынын соругазы—бистин нити соругазы».

Шынал-ла, күрүне—оң дээрде-ле бис-тир бис! Харын-на моон ужуз ажилчын, тараачын, интеллигент бурзуу чуртуу өргөл башкарынга боттук кирип турарлар. Чонун ийегин шынытшылар, аларын бир чамыктары сонгуларын чыгыларын күсөдери дөш демисе-жи турар. Бекелери төрөн хосай-ларын кулчуларын чаагыж-дып, а шукчулар—улуусу инспекцияда азы дружинада, куусомунун хөй-нिति шутуу-биле ажилдар кидининде бүтү күзөл-чүтүтүн бердинген ажилдар турар.

Бистин амалчындыкында чаа үс-чалды—коммунизмин калбарган тургузуучуларын үеи ажилчын чонун ийегинде кестүп көрбөн өзүлде-биле, хөй-нिति өгөдөш-книне үндөшкөн массалык организа-цияларын калбак четкижени тур-густууларын-биле демелеткини тур-тар. Социалисттик демократияны хөг-жүтүп, сайырайткыларын, күрү-нени өргөл башкарынга бүтү хамааттарынын хаара тударын айткан СЭКП-ниң чаа Программасын хулаа алган партиянын XIII съез-дининде бээр үр өсөө-ле үе эрти. Ам, өөрүп күрүтүр, чонун ийек-кей-сонурталынын өгө дөстери кан-

дыг күш-биле чаа төп түп турар-дыр!

Хөй-нिति-чилерин армиязын массанын шыгарткыч организа-циялары—Советтер баштап турар. Олар, В. И. Ленинниң тодаргайла-ны-биле аларга, күрүнени демократ-тык өргөл башкарынга, оон-биле калы шиттирилг участоктарга чоң-нуң достаамал калбак кыргилгези хаара тудууга турарын халдырар күрүне эрге-чаргызынын эң-не де-мократтык хеври болур.

Советтерде, хөй санын комиссия-ларда, улуусу дружиналарда, эш-хуузууна сударында ажилдаш-шаан, миллион-миллион хамаатылар күрүне укур-дузалык айтырыларын шиттирлээрине дөрт кыргилгези болуп турарлар.

Доктаамал комиссияларын ажил-чорудуулар чаа утка-шынарлар-биле байыттыган, олар Советтериниң эң массалык органын, хөй-нिति өгөдөшкнине үндөшкөн ажилдар турар бир-аны күрүне алпарды бо-лур берген. Россия Федерация-нын чер-чер Советтеринде 121 муң ажил доктаамал комиссиялар тур-густуулар, аларда 727 муң депута-тардан аныда 1,5 миллион хире активтер кирип, ажилдап турар.

Сөөлү үеде сонгула округтарын-га чесе депутаттар чөвүлдерин бол-гаш бүткүл тургустуулар дээр. Чонун сонгулурларын аларда чалгы аял план ботура, нитиле-жи демин ажилдап турар. Ийчаар ажилдар депутаттарын чуртка-жы чон-биле сырып харылаалык болурунга дөгү болуп, дыка хөй со-рулгаларын шиттирлээрине олар-ы хаара тудууга дузалаар.

Улус массанын чогадыкчы ийек-кейинде турттууга Советтер, болуп доктаамал азы-бүрү хөй-нिति организа-цияларын улам-на сырып хаара тудуп турар. Бажилерде болу-пун чуртунун ээзи болур медресел-ик кылдыр чөгү шыкша, чуртту өргөл башкарынга бот-идекейи, бот-тымынчы чоруктун азы-бүрү ийерсизинери база шак чыгыт тода болгаш хөй талалык. Чамык чиктер бот тур. Краснодар крайда он беш муң бот-тымынчы органи-зациялар ажилдап турар. Москва областа—чөрбө беш муң, Челя-бинск областа—он сес муң мындг организа-циялар бар. Бо саннарда—бистин чуртун ээлеринин күзөл-чүтүдүт, джиг ажил-чорудуулар илереткинген. Олар хөй-нитинин

улуг-даа, бичи-даа ажил-херекте-ринге кирипшаша, коммунизмин чырыткылаңас улуг туудун кан-чап-ла дүрген доозар дөш оорал-жып, бүтү күжүн салып турар. Ол чаагай медресе-биле синиккен Вол-гоград областын активчилери тара-жаап аларын боттарынын тынал-дынга ал, Россиянын улусчу инспек-торларына «Чечени ажаап өстүр-генил—мыңа хирени шыгамырже» деп кыйгырыгыт чагаан бижжэ-нер. Ол болал Воронеж областын Ольховат районда Марьев кезде Со-веттин куусомунун штаттан аш-каар даргасы, башкы С. И. Прося-никти база чаа чүлөчө хөдөдип ту-рар. А Ленинград областын Лужск районун болгаш улуг эвес Лут хоорайнын чуртакчылар бот-ты-мынчы 450 организа-цияларын тур-гускап, кудумчуларын өвүр-хевирин чаартып өскөрткөннөр.

Партиянын негедеси—шит-тирлерин күсөдери дөш чөвүлде-ролду бүтү хөгөч-биле күштедир-ери—хөй-хөй областарда Совет-терин куусомонорун чыныда улусчу инспекцияларын ажил-херек-че кыйгырган. Хөй-нитинин кар-гучтуу кара күрүнени салгыла-чуртун үрээрлерге амыр-дыш бер-бей турар.

Коммунизмин эге үндөшкнине чер болгонда ажурап унуп тур-бар болгаш хөй-нिति амалчындык шак тууду синитип кирип турар. Олар улусчу театрларда болгаш би-блиотекаларда, поликлиникаларда, урутар салтарында, хөй-нिति өгө-дөшкнине үндөшкөн магазиндерде, кулчулар болгаш калыкшыдыла (университеттеринде, техникте чө-вүлдерде, эш-хуузуу сударында, медреселеринде чөвүлдеринде... Сөөлү чылдарда турттууга болгаш өзүп бижжыкан ол бүтү чаа чүтүлөр санап четкимес!

Ийчаалож, күрүне херектеринге хөй-нитиниң кыргилгези ам-даа улам калбарып дөп күзөр ийик бис. Амалчындык боттук четкимеге болгаш салгы салышкына актив-чилер таварышпай тургулаар бол-гай.

Ажил-херекти канчаар чорударын холга албаан, боттарынын күш-терин кала ажилдаа өкл дээрин бибиби турар ийеккейи чүтүдүт хөй-хөй кижилер чер-черде бар. Ийчаанга хөй-нिति өгөдөшкнине үн-дөшкөн организа-цияларын ажил-чорудууларын түннө, өөренири, аларын джургулаанын калба-биле пропагандалары бистин хувер-висте чутула, практиктик укур-дуз-алык болуп турар-дыр.

Бөгү массанын револючу чога-дылганында коммунист нитиле-дин тургузуулаа хевирлеткини турар. Хөй-нिति организа-цияларын амалчындык халыгында эң дээр хевирлер өөренип дөткени-шаша, оон улам коммунист чырыт-кыны чааа болгаш куба улусчу баштыгыны Фидель Кастро аларга өөрүп четтириниктин ийергелдөөн чөвүл чөтүт болган дээрин өл дөмөдөгөн. Оларын киж ботуруу, болуптай байлак джургулааны, би-лини дамчытп берилшаша, Совет Экилелин болгаш Кубанын апы-актарынын аразында найыралык харылааларын бижжылаан.

С. П. Павлов бистин Төрөн чур-туну 20 миллион комсомолчула-

ЧЕДИ ЧЫЛДЫН ТУДУГЛАРЫНДА

Санчай-оол Ховалыг, бистин республиканың эң чугула ту-дугларынын бирээзи—«Ты-вакобальт» туудунда ажилдап турар. Ол база чазынкы-бетончунуң тускай эртемин быжымы-биле шыгээдип алган болгаш Д. Чертыкашев удурт-кан коммунист күш-ажыла бригадасынын кежигүнү. Кам-дыг-даа ажилды аңаа дазыр-га, ол оңу ак-сеткилдик-биле, чөвүр өйүндө күсөдир.

ЧУРУКТА: С. Ховалыг ажил өйүндө.

Фото В. Лутковтун.

МОСКВА. (СЭТА). Олар азы-бүтү крайдарын, областарын, өвиел-дешкен республикаларын кезде ажил-агымнын 300 анык тускай эртеминдеги. Анык инженерлер, техниктер, агрономдар, механиктер, механикаторлар Кубага бир чыла ажилдап. Олар хосталганын ма-дырап ортулукун шадеринин ажил-ишчилерине амыг техниканы шитгээдип алыр, агрономия эртеми-нин чедикшигнерин практикага ажилдаар, кезде ажил-агымнын хөгжүрүт та-лазы-биле дуздалаанар.

Чөвүт чаа ВЛКСМ Төп Комитетинге тускай эртеминде-биле чуртун халыкында чыгып укур-агышкын болган, аны ВЛКСМ Т.К.-нын секретары С. П. Павлов, М. И. Жиралова, А. И. Камалов, М. А. Сапиев, ВЛКСМ Т.К.-нын Бю-роунун кежигүннери киришкен.

ВЛКСМ Т.К.-нын бирги секретары С. П. Павлов партиянын болгаш ча-зактык, комсомолдун даалганын ал-дарымы-биле балыткан аныктарга байыр чедирген. Куба Республи-канын чааа болгаш куба улусчу баштыгыны Фидель Кастро аларга өөрүп четтириниктин ийергелдөөн чөвүл чөтүт болган дээрин өл дөмөдөгөн. Оларын киж ботуруу, болуптай байлак джургулааны, би-лини дамчытп берилшаша, Совет Экилелин болгаш Кубанын апы-актарынын аразында найыралык харылааларын бижжылаан.

С. П. Павлов бистин Төрөн чур-туну 20 миллион комсомолчула-

Бо дөрт карт чаа школына Хову-Аксинда «Тывакобальт» комбинатта тууду турар. Аңаа сентябрь 1-де урулар өөргө-ни кириптерлер. Амыг үеде комбинаттың туудуучилары школынын чөвүр кылдыннаан чамдык кылысларын дүргөн доозары дөш шалкынын ажилдап турарлар.

ЧУРУКТА: Хову-Аксинда чаа школа.

Фото Б. Хольшинын.

Кубадан келгеннерни...

рыны мурнууда комсомолчу чет-тириникини бүтү тускай эртемин-деге дамчыткан. Силерин кылган чүдүлдерин комсомолдун кайтам-чык ажил-херектеринин чыл де-мелетинге кире дээрин ол медресе-лери. Силер ботуруу күш-ажылы өрөс-мадырап чорукту ийергелде, совет амыктарга, совет улуска бот дүүшкен акы-хумалыкты найырал-дып салгы-сеткилдик, мөңү-чынар-лык чорукту өргөткөн силер.

Болуптур удурутукчу Владимир Бондарчук Кубага калчаар чурттап, ажилдап турганын чуталаан.

Куба улуска белек кылдыр 360 оодутту ортукмаш шыныктуу туктап. Анык совет тускай эртеминдеги премьер-министр Фидель Кастро, Блас Рока, Карлос Родригес болгаш чуртуттун өскө-лаа удурутук ажил-дакчылары күзөл алган. Олар ду-залалык көргүскени дөш совет амыктарга алыг өөрүп четтирини-кени ийергелде турганнар.

ВЛКСМ Төп Комитет бөлүктүн бүтү кежигүннерин Хундаса би-

жиктер болгаш «Комсомолда ийек-кейи ажил дөш» деп демелетер-биле шыналган. Дээрн каш кижини Хундасе дөстөргө кире бижжэ.

Шыналгаларын ВЛКСМ Т.К.-нын секретары тавышкан.

Колхоз бүдүрүлгезинин мурнакчызы

Бай-Тайганын «Малтын» колхо-зунга туубу бүдүрүлгезин органи-застап өгөдөшкнине бирээзи—комсомолчу хыс Ч. Чүлүм-Сурун. Кал чылдарын дургулаа колхоз бүдүрүлгезинин мурнакчыларын санынга ол доктаамал кирип, болу-га онаашкан даалгаларын ак-сеткил-дик күсөдөп келген. Анык кол-хозчу ам туубу бүдүрүлгезинин мастержээн амыктын болу берген, болуптур тускай мергежилни соксаал чокка улам белгиле турар. Колхо-зун туубу өрдөдичилери чартык чыл палын чедикшигит күсөт-көннөр.

Х. ОВУДАН.

Эртинне

Манык шөлдүн чирим өрүүн
Машиналар ырылап кел чөр.
Сараат сизен чүтүтүт чычаан
Чалдынадыр манып олур.

Чолаачыны тургузууттун.
(Чоонган демги бозалын боор):
Шоодайларын сараатп каан,
Чоон хевир бажырткыштыг.

— Чүт мындыг чүтүр бээр?
— Чүтүм ынар? Дүк-ле болгай!
— Баарынар чер узак бе мөн?
— Фабрикада чедер, бо-ла.

Ак-көс хеминиң эртинен —
Алдын дүктү апар чорур
Чолаачылар алы-чорур
Чогуу деп күзеп кыздым.

С. ТАМБА.

КИЧЭЭНГЕЙ
САЛЫР ӨЙ
КЕЛГЕН

«Межегей» совхозтун ырак олар-дарында малчынарда почта чедир-гелген. Ийчан тускай почтаны киж-жи чааа бижиктерин, солуң сет-күлдерин совхозта почта салбырын-дай алган, тус-тус малчынын аал туралгаларына ийи хонгаш-ла чедирип турганы-биле олар шитки, даштыкынын амдыралындан тыдып калбайн турдулар.

Хөдөдип почталың тургузары сметада көрүнмөз деп чыдак как-кыш, совхозтун дирекция чери ажилдап турган почталыңу ажил-дан үндүрүшкөн соонда, байдал до-раан-на баксыраан. Чүл дие, ырак оларларда чурттап турар малчы-нарын чааа бижиктерин, чыгыткан солуң, сеткүлдерин ам совхоз конто-разында кезея-неделдэ-биле овал-даны берилген чыктылар алпарган. Почта чедирилгени ыңчаар дорай-таан укуртулган малчынар почта алыр дөш албай-биле суур кирип, хөй черге чорук кылдыр укурта бол-ганчот-ла таварып турар.

— Чачыткан солуң, сеткүлдерин алыр дөш, каш хонгаш-ла Алак суурже албай-биле бар, мындыг киж-ди-ир мен. Шуттүт деп чүвези атыг-ла чүвө-дир! Мурнукуу ыш-каш тускай почтаны кижини та-чү-ге тургузуу кадык чүвө ийчан!—деп, хойжу Оюн Сыраттын хоумул олурун ыңчанга чере алаа өес.

Киж ботал көргө, чер-черде ажилдап, чуртап чорур боттарынын ажилчыларынын бо чикеттиг өскө-лаа кулчулук негелдеринин дутай-малда совхозтун дирекция чери-да, ында партия, профсоюздун ко-митеттери-даа камыкты мурнак са-гыш салгы дег. Керек кырында мы-нды өес, дарын почтаны тургузар дутаймал совхозта почта салбыры-нын өргөдөшкнине. Ол Ойшеванын болгаш тус-тус малчынын хөй улаа тургузуу келген чөтүт негел-дерин олар мынчаа херекке алы-пайн турары чере алдөштү чүвө.

Ийчаара совхозтун экономика-тын күчүтүр өстүрер, мал продуктуларын бүдүрү болгаш күрүнеге салар та-лазы-биле оон алган социалист-хөдөшкнине чедикшигит күсө-дөшкнине халыктар дөш дүң-дүн кө-ажылап, ол күжүнишкенин де-миселдин мурнуу олуруула туржун турар малчын кижилерге почта чедирилгени бо хевир тургузар бол-ола таарышкан. Бистин совхозтун удурут ажилдакчылары малчынар-га почта чедирилгенин орталык-тарыне кичээткөн салыр үе ам чер-де келген боор ийи.

Т. ТАМЫ-САМБУ.

ДОКТААМАЛ КОМИССИЯ

Өөрүп Дус-Дар кезде Со-веттин кезде ажил-агым талалы-биле доктаамал комиссия болуучу ажил-чорудууларын ийеккейи-жеткен. Мал экин депуат эш А. Ам-мирмит баштап ол комиссия кезде Советтин сексиязынга мал болгаш чер ажилдыг хамаарышкын айты-рыларын бекетке, депутат-тарын чуталаалык көрүшкүмүнө кирип турар. Билгын өскө-лаа өйдө малларын чаш төлү кам-галап аларында, дүк кыргылазында

чонун калбак кыргилгезин мобили-зацияларын ук комиссия болуучу до-лунга алган турган. Чөвүт, Ча-Сурнуу алы кыргылазында пунк-туулаа 3 улаа шөф организа-циясы.

Комиссия болуучу хулаалы, эр-кен чартык чыла 4 улаа чымыл-дыр, малдарын кайталашкынын, ситен кезелдөөгө бекетке—кижик-тин чугула айтырлар талалы-биле камдыг хевирлер чорутса чогурун дутуруу чуталаалык.

Н. ТАМДЫН.

Хөглүг-даа, ажыктыг-даа

Хостуг үе-шак дутайымда би-жээн өш-өөрлери чагааларын «Шынын» арындап сонугурап номчудум. Ийча угаан-бозалынын куралдарын байыткан, чонга ба-раалдыр дөш ажыктыг чүдүл-дерин шутуру өөренип ал чо-руурларын база өргө аалы-чал-чыла алып чоруту дөткеничек кижилерин тодаргай чикеткере көргүзүп бижжэ-дир. Хостуг үе-шакын чөп ажилдаас кижилерин «балыгыла» чынг дөшүр жүкүтүп казыныг дөстери амыктыг. Ийчагаларын атта-рып тодаргай, чиге алап турган. Д. Угунурун бижжээн чере дөш-тир. Ол чүдүлде «Бир шил кызыл арганын салып алган, ас-кы херип калган кармалык чилер супкан» дөшкөн номчу-тарга-ла, автор чөгү камыг «санын» хараалда кирип алганы билине бот. Ийчаг аргачылар-ын сөйтүлө ийергелде, оларын домаартып укуртуп бис.

Кижилерин барык хөй кезин хостуг үе-шакын чыгыс ай өес чөвүлөр кылдып эртерин турар-лар. Чүт дээрде ол үеде чөгү чүт өргөжөк чутулаа, оңу олар ала-чалгаар кыла бээр. Манаа хамаарышкан каш-ла чикетер бо-лур.

Улау-хүн. Херим ийгинде ше-вергин, чарам бажында, кым-даа чөк чүт дег. шип-ле шикээш. Оң бир өрөөндө майкалыг аны-ла киж бозалын каап, бижик-тиги олураар. «Санаа-оналынар чүт ирги, өш?—дөш, шүдүктөр бижжээн кылдыралың ал бээр.

Өртөм-билгениң терепинге би-чин чаштары чедип кирип ту-рар башкы кижиниң дутайын ол: Өтүк чиди чыгыс соуң өрөөдөлөгү—дүгүн дег-дир. Аалдык тоотуу, алыс халдээ, Ажилгың салган аар мен—деп бижжэ.

Кылаа ол? Башкы Ондар Озекч.

Ол хостуг үе-шакында чүтө шүдүктөр бижжирине өйшөйлөп турар. Оң кадыг—ажык өмч уруугарын ажал, чал аразы-да аар-саар чөвүлери кыла кат-

гылап турда, Ондар Озекч хал-жа дөшкөш, хирлг хөстери кидирөөшкө дүрбүшпаша, арыл чуттап, аскаппап турарын хөй ка-тап көргөн мен. Аж-сава чурру, ногаалар ажаап суггарын, киво көөрү, номнар, солуннар номчу-ру, бичи уруугарын ийер-тереге олурутпаша, арыг агаарга баскы-лаары, педологика өртемине чаа чүдүлдерин халбарып болгаш өй-ле мыак ажилдарын бирээзи—«Смега» чуртк тыртты-ры—бо-бо чүдүлдерин бар-мык шуптуулар башкы Озекч хостуг үе-шакын дөш хуваалдыг чарымда турар.

Төп солун, сеткүлдерден ном-чуп талыжарга, чалгыс черде ажилдап турар улус дыштарын хурун бойдуштун кайда-ла бир чуртулалык черинге, арыг агаар-га ойнал-дөтөп, солуң кылдыр өрттирген боор-лур.

Бо өкн өгөдөшкнине бистин республиканын хөй-хөй ботуру-ге, албан организа-ция чөвүл калба-биле организа-ция болза кончут ажыкты болуп ийи. Оң ийи, ийи чурталаа бажы-нары, төрөлөшкөк албан органи-зациялар айы-биле хостуг үе-шакын чөп ажилдап, концерт бол-гаш спорт маргалааларын чүтө организа-ция шыдаас деп. Чер-ле болур. Бо талалы-биле чык-ке болур өгөдөшкнине ажилдар бисте база-ла көстүп келген. Кызыл хоорайнын бир-де кулмчуулаа балыкт Монгуш Кертик-оол тур-таан баракта улау, дөш улус колдарында солуң концертин көргүзүп турарлар.

— Бистин барыгынын ча-ныда сачылаша кезелдөө-не балга үдөтпаша, ырыл, тап-палал туртуулаа, ала-чалгаар-ла тургустуна берген концерт болгай ол—деп, бот-тымынчы компо-зит ор Кертик-оол чуталап тур-ар.

Бо мыкш өкн үсегериг, көс-кү ажилдарын көвүдери күзүн турар бис. Ийчаг болгонда хө-лүг-даа, ажыктыг-даа.

К. ЭНЕР-ОП.

КОММУНИЗМНИН
АЙТЫРЫЛАРЫ

хуваалданың принциптери

«Коммунизмин тургузуучу му-териалдыг сонугураалың принци-дине даганган турар умурлук дөстөргө дутайымда ленинчик өөргө-дип партия барымаалап турар. Мүш-ажылы барымаалап төлөз чо-рум келер чөзөр чымыл дургуу-да амыкчы чонларын материалдык болгаш мултурлук херекелдерин хандырамын көл үнөр дөш болуп өрттөр».

(СЭКП-НИН ПРОГРАММАЗЫНД)

Коммунист нитилеэдин ийи үе-чалдарында дутайымда өргөдөш-книне ажилдап кылдышшаан, марксизм-ленинизмдин классиктери болза, бир-гн үе-чада—социализм—эрг ийи-тиледен өзүп үнө болгаш оңу жуурунда экономика, угаан-бодал ба-ла ажил-чап талалы-биле ол нити-ледин артыкчы-салгалы болууда ам-даа шитирипшаша турар деп чү-вөи көргүскөн. Социализмин үе-чадындааа ботурукчу күштөр ийи-тиледин бүтү кежигүннеринин хе-регелдерин барымаалап хуваалы-нын принциптерин боттадылар болу дег кылдыр ийчаалар ам-даа четтири-биле хөгжүзүшү турар. Бир дөмөй ажилда—бир дөмөй төлөвир, өкн болгаш хөй ажилдаан киж дарын хөйү алыр деп социалистг при-нципти аңаа боттадылар.

Ийчаг болгонда, кижилерин ма-териалдыг хандырагынын утка-жы-биле аларга, долу деп өргөи со-циализм болуучу үе-чадында бер-бей турар. Ийчаанга ажилдаанын барымаалап төлөри—социализм үеинде материалдыг чагай киж-жигин хуваалынын кара чалгыс угаангы болгаш чөтүгү аргалы ол болур. Коммунизмин «сөдө» үе-чалды келгичке социалисттер болза күш-ажылдыг хөдөшкнине болгаш

Бүдүрүлгө болгаш

хуваалданың принциптери

хөргөдөдүк хөмчөлөгө хамаарыш-тып нитилеэдин талалында болгаш мурунгалы талалында эң шыгыг нитилеэ-ле негеп турар»—деп, В. И. Ленин айтты чораш. (Чогаал, 2, 25, арын 441).

Коммунизмин чогу-на харын бо-луп үндөшкнине өзүп үнө чүл-де дөдө үе-чалдында ботурукчу күштөрин болгаш нитилеэ-болу-рула харылааларынын, а ол мык-ш коммунист медреселдик хөг-жүдөшкнине ленинчи хуваалдык коммунист принциптерин боттадылар болуп аргалы болу бээр мы-нда чаданы чедип алыр. Ол эртен талалы-биле кылдыган түнөл СЭКП-ниң Программасынын үндө-шкнине салдыган, ол болза матери-алдык болгаш угаан-бодал талалы-биле чаагай кижиктерини шалкын өздө-дөш хандырын турар кол негедө дээрке коммунизмин материал-тех-никтиг баазаны тургузары ол боту-дөшкнине барымаалап турар.

Коммунизмин материал-техниктиг баазанын дутайымда марксизм-ленинизм өөргөдөш партия, оң Төп Ко-митет улуг

„Шынга“ парлаттыган соонда

Алдыңан хемчеглер, чедир кылдынмаан чуулдер

Чоотка чаа «Шынык» арыйна-рынга «Эжымде бригадалары утпаза», «Малчыларын хандырыл-газын ажилдеринче кичтөөгөй са-лар» деп эгелер-биле С. Лопсанын бижеон чуулдери угулган.

Улуг-Хем районун «Улуг-Хем» совхозунун Эжымде хойжу бригада-ларын хон чылгааларын саа-дып, хураганнарын үстөй, малын чаггы оларын шын өөс-планнаан турганын, а ол мышка-малчыларын чуулгааларында бар чедиртерин автор эле-еткен болган СЭКП ТК-ны март пленумунун шийтирлеринге үлө-өлгөн, мал ажыларын көктүрүр хем-чеглерин боттадырыныч, мыда малчыларын амырал-чуулгааларын денелде берилеринге уга-ган чамдык тодаргай саналарын малчыларын санал-онолын бары-далап идип үндүргөн.

Бо чуулдери совхозтун дирек-циясында, мыда партия организа-циясында көргөн болган чамдык боттук хемчеглерин ап турар.

— Бистин салбырын Эжымде хойжуларын дугайында чуулга-тамышын көрдүсүз. Мыда илерет-тиген база Байракан салбырын-нын ажилында бар чедиртерин чылгаалар талаш-биле хемчеглерин совхозта партиянын унуткуну дугайында чуулгааларын көргөн. Сөөлүгү үдө аралгаалар чоруче-канда болган салбырын ажилын сандардын, мыдагы илгериндеги ма-лынын чылгааларын саадыканын өзгөчө салбырын эргектерини эш-Бистин ажилында дүжүрү, оон орунун совхозтун кол эсептерин турган аш Куркутотуу томуларын дугайында айтканын алаа чуулга-ламын көргөн — деп, Байракан, хемде Советтук даргазы турган эш С. Биче-оол чуулгаалар.

Нитининг малын чылгаалары-на үндүрерин дүргөдөр, оон оларын чеп таарымтарын дугайында айт-канын буюр кежигуерини барын талаш-биле колхоз-совхозтун угулгучу эргектерини начальниги эш А. К. Түргөн-оол база ол эрге-ледик инспектор-организматик эш Түмөтөй оларын киржилерин-биле чуулгааларын түнөсиде сал-бырын Хендерге чылгааларын деп планнаан турганын ийи колд-нон болган база чагымтарын эми-рер 400 ажыг баш ийикти Отуз-Даш хужуна паром-биле Улуг-Хемни ке-жигер, Били-Колду дамчыттыр Эжым бажыныч чылгааларын үндү-ргөн ол база дыйнаган.

Амгы үдө совхозтун беш колд-нык кылдыр үскөн беш муң ажал баш-тоо, бар өрөөнү болган быза-лаа эргектерин хой низо Эжым ба-жыныч серикни өттүгү, шыгыг тай-галарына орайган четкен болза-лаа дүргөн-биле деңгиз, семпир өгөлгөн. Эш-Бажы сурунун дугу-дан Улуг-Хемни суун мурунда хемчег кетип турган болза, ам па-тер азы мотурдуг хеме үргүзү чо-руп турар апарган.

Совхозтун Адмы-Шынаа утас-тогуна брүцелестан араан 400 ажыг ийиктерин араанна 120 ка-дык ийикти кады тургузуп турган чорукту илереткен, ам арыг малын кадык мал шуут тускайланган. Эжым чуулгааларын ийи үдө утас-тогуна ажал чоруп турган болза, ам па-тер азы мотурдуг хеме үргүзү чо-руп турар апарган.

Совхозтун Адмы-Шынаа утас-тогуна брүцелестан араан 400 ажыг ийиктерин араанна 120 ка-дык ийикти кады тургузуп турган чорукту илереткен, ам арыг малын кадык мал шуут тускайланган. Эжым чуулгааларын ийи үдө утас-тогуна ажал чоруп турган болза, ам па-тер азы мотурдуг хеме үргүзү чо-руп турар апарган.

Кичтөөгөй салып турар. Девисээр аайы-биле бо чылын тургустунган бугуларын эргектерин кады ажал-агынын хемчеглеринде чаа уе-чаа болуп дегендектелгилер турар. Көдө-рин ажал-ишчилерин материал-дыг сонуугурамын бедирлеринче у-ланган элөөн хой хемчеглерин пар-тия ажилдан кылган. Ол — план-нашканын чаа чуулга, колхоз-тарга ажалгааларын бугуларын у-лаанышканын продуктуларынга курине өрткөртөрүн чикеткен, мал ажалынын продуктуларын садып алыр өрткөртөрүн улаатырганы бол-ган оон-даа өскөдөр өл болур.

Колхозтарга болган совхозтарга күш-ажыл төлөвирин сайырагай-жыдыр, күш-ажылдын санында болган шынаадыр, бугуларын алыс түнөдөрдө оон-даа хам-маарыгалыг кылдыр тургузарын партия эргектерин чуулга деп айткы-турар. «Бугуларын өздүгөндөгү болган күш-ажылдын бугуларын у-луг бедирлеринин аяра чеге-биле колхозчуларын, совхозтар ажалчыларын болган тускай өр-төмөткөртөрүн күш-ажылдын төлө-вирин тургузуп турары» эргек-чөк чуулга деп, СЭКП ТК-ны март пленумунун докталадык оналал-дектелгөн. Ону чедир алыр-биле колхозтарга күш-ажылдын немел-де төлөвирин болган совхозтарга ажал-төлөвирин аккорд-шанал систе-манын кады-биле ажалчыларын сү-мелеп турар.

Партиянын бүт-де ажал-чору-дугазын бүт-де чүвени кичиге, бүт-де чүвени кичини дээр деп лозунун амыралга боттадыра-рыныч улаган. Эжым шалынын ажалчыларын болган ажал-жаз-кыларын ажал төлөвирин көүдөт-көн, 1960 чылдан бээр унуту-лери чоруту дүжүрү өгөлгөн миллион-миллион совет өг-бүлө-лөрүн бөдөнүн ажал салдарын то-даргай чедир турар. Чүгө сөө-гү беш чылдары беш ажал төлө-вирин бедирлеринге курине 4 ми-лиард чыгам рубльди чарыгаан. Ажылдарын барымдалаар төлө-вир

кан. Фермага сүтүн үгөдү багай тургустунган, саанчылар ийиктерин сагаш, сүтү 300 ажыг метр чеге-ход-биле көдүрүп дамыган турган-нар. Ол четпес чорукту ам шуут чылгаалар. Учетчик сүтү ийек сээр черден богу дүлөп алыр чуртуну докталаган.

Совхозтун сүт-бараан ферма-ларын саанчыларын, бызаа ажалчыларын болган ажал ба-за сувай ийек кадарчыларын ажал төлөвирин бээрде шунтузган бир дөмөй сагымган сүтүн хем-чегин барымдалаар турган бугу практика баа илереткен. Ам бы-заа болган ажал, сувай ийек ка-дарчыларын ажал төлөвирин ты-сырда малдык немешкен денкини барымдалаар, а сагымган сүтүн хемчегин барымдалаар төлөвирин чүгө саанчыларга тысыр апарган.

Байракан сүт-бараан фермазын-да малдык ажалдаанын четкенден бо чылын төрөөн 28 ийек соолган, дыка хей сээр ийектерде карак а-рымы бааа нөптөрөн турган. Бо чет-пес чорукту чылгаалары-биле фер-мазын ийиктерин өскөдөр көктүр, со-вхозтун кол мал эмчизин оон беш хонун ийиктерде алаа докталам-ажылдар, бааа саанчыларга тус-кай хендерин, чунар саван, аржым-чережиг арыг-шөвөрн чугула херексөөдөрүн бугу хандыра хем-чеглер айданган.

Партия, профсоюз организация-ларын саанчылар ортузунда соци-алист чарымты тодаргай-биле ор-ганизастан өгөлгөн. Социалист чар-ымка бирги черин элөөн саан-чылар ийиктерин кылды туктаган-тыткышкан, ажал-биле планнаар, совхозтун фермазынын араанна социалист чарымка бирги черин элөөн сүт-бараан фермазын кызыл-выспеди, радиоприемникти болган көктүр чоруту библиотеканы ты-сыр болган ажал-биле шаңнаар ту-рум бааа докталаганын.

Мыдыг болза-даа «Шынык» ма-териалдарында илереткен чамдык четпестерин чылгааларын боттук хемчеглерин ам-даа чедир ажал-мал турганын бааа катан демелгес-чөгүр. Ажалынын мурунда Эжым-ни хойжуларын хемчеглерин болган кылдылар-биле хандыраган. Бо дугайында айтканын СЭКП Улуг-Хем райкомунун бирги секретары эш Чакырын мурунда тургузган — Эжым ырак бааа Улуг-Хем суунун ол чарында турар чүе болганда ол-че хүн бүрдө дөмөй чедирер берге, мыда магажык даяныч райкоон үзүктө чыкка чоруп берип турар — деп, хандыраган. Ол магажык даянычын бары-ла шын, оон мал-чылар үскө хаарын чеп турарлар. Мычарга Эжым-Оруунда хойжу бригадалар төвүгө дөмөй быжыра

турар.

ХОЙ ЧУУЛДАЗЫНДА

Таңды районун «Коммунизм» херел-и колхоз хой чуулдазын чорутуп турар. Оларда 17 шко-лачылар бар. Кызылдың № 2 школазын, Бай-Хаак ортук школазын болган Көчөтөө № 2 школазын өөрөнкүчелер боттарынын чаггы дымташканында төрөн колхозтун нити ажалдарын ак-сеткилдиг дуулажык келген. Олар чүгө хой чуулдазын-да өөс, а хой кыргылазын бааа кыргышкен.

Сөөлүгү дөрт хүннөдө школачылар 8 колд азы 10200 баш хой-ну чуурун боттадырган. Ондар Ортук, Бөрбө Андрей, Сырат Анна болган өске-лаа школачылар эш ажалдааннар.

Школачылар хой чуулдазын док-скаш, хураганнар агарлаашкы-мын киржирин шийтирлээнер.

О. НЫЗЫЛ-ООЛ.

күш-ажылдын бугуларын тургу-зуп болган национал ораганын өздү-лөдө улаангаш моон ийи-даа көүдөрүр. Бугуларын хон эл-дө-гөн өрткөртөрүн чикеткен, мал ажалынын продуктуларын садып алыр өрткөртөрүн улаатырганы бол-ган оон-даа өскөдөр өл болур.

Көдө ажал-агынын хемчеглер дугайында, мал ажалынын про-дуктуларын садып алыр өрткөртөрүн улаатырганын боттадырын өрткөртөрүн бедир дугайында партиянын сөөлүгү шийтирлерин бааа ол сор-га-да дүжүр турар. «Эттин болган саржанын белеткен бааа үрөмтөк-сидиге ажалчылар өрткөртөрүн ам бистин бедир чорутуу мал ажалынын продуктуларын бугуларын дык-ка көдүрүлгөчү улаганган деп чүвени хула — деп, Н. С. Хрущев чуул-гааларында — Бо таарыгалда колхоз-чу таарыгалары ойнап алган, а хой-аг херексөөдөр уттарган мышка кыл-ды сагымдар чалаас ийик. Мы-чалда-даа херек кырында ийик-өвөс, Садып алыр өрткөртөр бедир-кеш, күрүнө эл бугуларын дүргөн көүдөрдөгү таарыгалыг байдал-дарын тургускан. Мычарга чеп-чөгүр тургустунган совет кичилерин өтүп турар херексөөдөр дөдүр хандыраарын согулашын шийтир-лөөгө баштайт бажым кылдым-ган. Мыдыг болганда, бо эргек-чөк чуулга болган чөгүр хемчег бүтү-үлүстү өргө-ажыктарынга дүжүр-турар».

Коммунизм тургузушкунун уе-зи-нде ажалдаанын барымдалаар тө-лөвирин күсөдө-биле ажалчы чо-нарын амыралынын денкини көдүрүрү-биле чегерлестир чөвүн боттук орагалары херексөөдөгү нити-тел фондуларын күсөдө-биле баа-за өвөс. Ол фондулар нити-тел кежигуеринин күш-ажылдын санында болган хемчеглерин сандарыга чыкка, оларын херек-сөөдөр хандыраарын улаганган. Ол фондуларын чонга көртөскө-төвирлер болган дуулажылар 1957 чылдазынга болганга 6 ми-лиард рубль хей болган, 1961

чөвүн чүгө организастан болбазы? Мыда хемчеглер бажынын тулуп тургускан-ла ийи чыл болган. Ол ам-оон туруп турар дийир болгай. Алаа хемчеглер кичини тургузуп каар болза чүгө малчыларга өвөс, харын Эжым ийиктерде ситен кезип, брига-далар төлөвирин чуулгага ба-жынырын, кажаларын болган өскө-даа тулгаларын чорутуп турар ажалчыларын хандырылганын ол чорук уугу ажыгыг болур ийик.

Чонун хандырылганын организа-стан талаш-биле бистин чамдык мурунчыл ажал-агылышканын дүжүрү-биле бааа ап көрүп болур. Чүгө, Бик-Хем районун «Кызыл таарачын» колхозунун Эргек утас-тогуна улуручулар ыраккы Сөөкөй-биле сүт-бараан фермазын-да хемчеглер чорутушкан. Мы-да саанчыларын, кадарчыларын урулгарын ажалы-даа ор-ганизастан алган. Колхозчуларын ажалдарын ол чорук бүтү талаш-биле таарыгалыг болган. Мын-дыг хемчеглерин Эжымде хойжу бригадалар төвүгө боттадырын че-ре-ле болуу деп.

Шынында мал баш саны өстүр-өр, дүз бугулар ажылы шуут чо-руп турар кичилер кыштын со-гула шаалаз чөк соок, соолган чөк караңгы, ийи чугайлашканын, түүбүр пекказы чөк тарбашканын чурттар чорук-биле район улуручу-чулар эштежин турар таарышпа-с, малчыларын амырал-чуулгааларын бааа ажалдыр дугайы-нда партия болган чазактын салып турар согулазын ол чорук дүжүр чүе бо мычар? Чөк, оон дүшпө-нө черде билингер. Мычарга мал-чыларын кызын турттар бажы-нарын шалаларыг, чырык соңга-ларын кылдыр сөөдөр болган олар-нын пеккаларын хандыра ажалче колхозчуларын, совхозтар ажалчы-ларын күжүн мобилизастаны чугула болуп негеттигин турар.

Оон-биле кады чылгаалашканын эргектерин бээр бо хүннөдө чедир Эжым бажыныч чамды-даа меди-цина ажалдаанын барынаан четпес деп демелгес, мыдыг ырак чылгааларда малчыларын чуулга-галарын байдалын арыг-шөвөр та-лазы-биле хандыраарын кичтөө-гөй күштелдирер херек.

Мычарга солунарын арыйна-рынга кады-бир ажал-агыг черини ажалында четпестерин илереткен амгы үдө эртем тодаргай айткан. Адамдык И. И. Павлов мында дө-мө: «Кичини амырал-чуулгааларын 100 чылдан эвөөс өвө үдө турга-чүдөр. Мычалда-даа бис болза боттустун чүмч чөк чорутуш-биле, өйт-мага боттусту кады-хамаан чөк кыргыш-биле ол кады-харымын-де-көө-лаа кызыр турар бис». Кым ботун хайыраалады, ол элекке кы-рымыр, арычылга байдалга таарыж-тыр, ийилдик болган кыска назым, чар-жычтыг чорукка чедер. Кичини өйт-мага боттуста элекке кырымыр чо-руктан тыткып кедр өскөрткөртөрүн-нөккө чүмч-биле таймырларга? Капиталисттер чурттарда ажалчы-чоннара чурттар оран-саванын соок, чедимеи, ал-дүргөң, ажал чөк болуу, аар күш-ажыл, чоңуу каржымын-биле дарааа чоруктар күш-ажылдын ийиктерин алу-чи-лардык, элекке кырымыр чоруктар, социал аарыларын тыткып не-птерөөгө чедир турар.

Волга-Доннун суднолар чорур В. И. Ленин аттыг улуг бугазын ажылгалга киргенинде бээр 10 чыл оо удаас болур.

ЧУРУНТА: экскурсия кылар «Лев Доватор» деп дизель-электростанция Ростовтан Москваме бар чыткан үзүнде бири шлюзтун (судноларын суг-биле көдүрүп чедире бээр черин) камеразында.

СЭТА-нын фотохрониказы.

Назыны узадыры дээш

Эмчи сүмелеп тур

«Кырыг бөөрге кичи калдыг апар чүе ириг?». Назынын узады-тар хире түвө калчип черде чөк чө-р» деп болза кымын дүвүртпес деп.

Назы-харын узадын болурун дугайында кичини ханы күсөдө ам-гы үдө эртем тодаргай айткан. Адамдык И. И. Павлов мында дө-мө: «Кичини амырал-чуулгааларын 100 чылдан эвөөс өвө үдө турга-чүдөр. Мычалда-даа бис болза боттустун чүмч чөк чорутуш-биле, өйт-мага боттусту кады-хамаан чөк кыргыш-биле ол кады-харымын-де-көө-лаа кызыр турар бис». Кым ботун хайыраалады, ол элекке кы-рымыр, арычылга байдалга таарыж-тыр, ийилдик болган кыска назым, чар-жычтыг чорукка чедер. Кичини өйт-мага боттуста элекке кырымыр чо-руктан тыткып кедр өскөрткөртөрүн-нөккө чүмч-биле таймырларга? Капиталисттер чурттарда ажалчы-чоннара чурттар оран-саванын соок, чедимеи, ал-дүргөң, ажал чөк болуу, аар күш-ажыл, чоңуу каржымын-биле дарааа чоруктар күш-ажылдын ийиктерин алу-чи-лардык, элекке кырымыр чоруктар, социал аарыларын тыткып не-птерөөгө чедир турар.

Кичилерин, капиталисттер чурт-тарда мышка, кыска назынга, элек-ке кырымыр чоруктарга чедир чыл-даагаанар Совет Эзелелинде чөк. Бистин чуртта коммунисттер тургу-зушкунун чедирчилерин, улурун културалыг денкини болган ма-териалдыг чагай чорутуу көдүр-лүшкүнү, ол болган чаштарын дугайында хуруненин сагым са-лышканын, совет кадык камгала-зынын аарыларын болурун баа-зын эмчирер дээр кайтамчыг кедирчилерин совет кичилерин ка-дык быжыраганга, кичилерин алу-р чоруктарын эвөөкчелеринге, на-зы-харын узуу болурунга уугу салдарын чедир турар. Бо-ла бугу хемчеглер-биле бааа-ла кызыга-лашканын турар. Чүгө дээр бисте ууун назым болган аас-кежиктиг чурттарда бугу-ле таарычалыг байдалдар бар. Мычалдамын бис кам-дыкта ол таарычалыг байдалдарын шын ажалдаас, кадымын кам-хайыраар, аарыларын көдүр эр-тин алыр, кады-хамаан чөк мын-эвөс чедирер, дыштангылы чөк ажалдаас, нерви системанын ту-руп баксыраарынга, аарыгыз чо-рукта чедир турар бис.

Арагалар чорук кичини ка-дык камгала-лаа ажал хералыг. Арага — хоран, чүмч-лаа мурун-турар.

Чүгө бугуларын болган күш-ажылдыг бугуларын чорутуу эвөдө-нө, материалдыг сонуугурамын чикеткен шыныгын сагым чорук со-вет улуустун чагай чорутуу көдү-рүшкүнү хандырып болур дээрин партия болуп шийтирлеринге кам улаа ойнап демелген келген. Мыдыг түрүлө чамдык бугулар-ларда, колхозтарда болган совхоз-тарда ол дугайын утуп тургу-лар. Күштүгү болуп турар хойжу-дүрүмдерин оон арткеш, бригад-ларга тус-тус кылышканын чөк кылып турган, күш-ажылдын шын өвөс денкилгиг (уравновешен-ность) төлөвирин чорутууларын орад-жышканын тургулаан. Чамдык чедире каарта, коммунал ке-жигер болган өске-даа ол ажал-чүдөр чүдөр дээр төлөвирин дү-жүрү, нити-тел фондуларын ажал-даарын шын өвөс көрүп тургулаан чүдөр болур.

Бо херекке бадытканымын ла-ла бажымын ханы коммунист тургузушкунга шийтирлеринге бугу-лугенин болган күш-ажылдын бугу-лугенин чорутуу эвөдө-нө, ажалчы чоннарын чагай байдалы улурун чорутууларын ажал-даарын шын өвөс көрүп тургулаан чүдөр болур.

Биче-бугуларын денкилгиг негеттерин орадажын турган кичилерин болуп үчүсине В. И. Ленин чиди-биле шүгүмчүлөп чо-раан. Бугуларын барымдалаар төлө-вирин бажымын ажалчы уугу жу-рууларын кайтамчыг уугу жу-рууларын В. И. Ленин оналал-дектелген, «чүмчүр чорук» дугайында биче бугуларын чурттуушкунуна ол принципти улаатыштыр тургузуп чорган. «Аш-чөм хуваа-далымын дугайында чугаа чоруп турга, чүгө чөмчү хуваар кылыр болуп болбас, харын ол хуваадалыг бугуларын дүрүмүнүн методу, чөтсө, аргам кылдыр болзаа че-рек» деп, Владимир Ильич чуга-лаан.

Бир эвөс ам ажалдаанын ба-рымдалаан хуваарын ролун ку-дуладынын орун-биле, шын өвөс денкилгиг (уравновешенность) орун-биле чоруттар болурун, со-вет улуустун чагай байдалын өс-түрерин дүргөдөткөн харын оожу-матканын, коммунисттер чокшун-дазын, харын оон ыраанын ол болур ийик.

Бир эвөс ам ажалдаанын ба-рымдалаан хуваарын ролун ку-дуладынын орун-биле, шын өвөс денкилгиг (уравновешенность) орун-биле чоруттар болурун, со-вет улуустун чагай байдалын өс-түрерин дүргөдөткөн харын оожу-матканын, коммунисттер чокшун-дазын, харын оон ыраанын ол болур ийик.

Партия биле курне чонун нити-тел фондуларын ап турар ке-жигерин бугуларын эвөдө-нө, ажалчы чоннарын чагай байдалы улурун чорутууларын ажал-даарын шын өвөс көрүп тургулаан чүдөр болур.

Коммунизм чонун күш-ажыл-биле тургустунар. Материал болган култура талаш-биле унелг чү-дөр тургузарынга совет кичи бугу-лугенин салышканын уугу болган тууду-на, кичи төрөгөткөктөн чүс-чүс чылдарыг куушенин ботта-нышканын дүргө-ле чөк-чүсүлөп келер, мычан нити-тел болза болуп турганга: «Кичи бугуларын — шыдаар шаа-биле, кичи бугуларын — херексөөн хирөөн-биле» деп принципти бижилер.

А. БЕЛЕВ, экономика артемеринин кандидаты.

Дүргөн, шынарлыг септеп доозар

Республиканын кайы-даа шко-лазында ышкаш, Барымын-Хемик районун школазында чаа өө-рө-диге чыгында белеткен ажалдары чоруп турар.

Ангаты сес чыл, Барлык чедир чыл, Шекпээр сес чыл школазын-га баарга, дозулуг чыт чытталып, арыг-шөвөр, аккыр кылдыр чугай-лаан кластар, интернаттар, башкы-лар бажыныры кичи бугуларын өртүшкүнү көдүрөр. Бо школа-лар септедге ажалы болган чаа өө-рөдиге чыгында өске-даа бугу белеткен ажалдары өскөдөрүн-дө дээр чоруп келген.

Соан Айыр-оол директорлаан Ангаты сес чыл школазын сеп-тедге бүтүн доозуган. Стурун хей-нигишканын, ала-иелерин, өө-рө-никчилерин болган бажынырын киржилерин-биле ол школа чаа өө-рө-диге чыгында ажал белеткен чо-руткан. Школа 1500 кубометр от-тулар ыштты белеткээр турган 1713 кубометри белеткээр, оон хей дегини школа чыгында дүжү-рен, интернаттын, столовойнын, кластарын, өөредиге кабинеттерин болган чазанынга мастерская-нын бажынын шалалары, соң-галары, эжик хаалгалары, стол-сандарын септеткенге, дозулап бугуруткан.

Бо школанын септегенге сал-бырда херексөөн чөвүдө уугу ду-занын чедирер. Ангаты кезе-Сөвдинин дептады, херексөөн чө-вүдөлини даргазы Монгуш Монгу-дүй 12 кичи составын не херек-сөөнөрдө тургустунган бригадын организастан алган, школан бу-луп, малаштар, чугайлар, чур-ажылды бугурун-биле күткөткен.

Ичылдажык чамдык школа-да бо ажал куу денелде, жоюлал чоруп турар, Чүгө, Эргэ-Барымын эш Чыргал директорлаан сес чыл

школазында бо чылын капитал-сеп-телге чорудар ужуруг турган. Алаа бус-биле одалга кинер кылдыр «Сельхозтехника» каттыжымшын-нын район салбыры-биле школа керээ чарган. Мычалда-даа херек кырында мынчага чедир кандыг-даа ажал чорутушкан. Школа дирек-циянын талашында негеле кыл-бай келгенде «Сельхозтехника» каттыжымшыннын район салбы-ры ол чарыгтан керөөн херекке алакан.

Хөндөлөн чеди чыл школазында байдал оон дора. Чүд дээрге школа директору эш Анзал септелге ажал-ын бугулар Хомушук Демидке-де даандырын кааш шөлөдөп чо-руп барган, оон уламында септедге ажалы мыда бары-ла чорутушкан деп сөглөп болур. Оон туржун, дөмө бугуларын школадан шуут дөмө-чоруткан, ам бо хүннөдө шийчелел экспедициянын уугу-буле катты-жып алган ажалдай берген.

Районун Дон-Терезинде эш Эрес-оол директорлаан сес чыл шко-лазын оттулар ыштты чогур өй-шаанда белеткен алаажок, септе-генге багыт чоруткан. Мында өө-рө-никчилер, бажылар чурттар оран-суурун, кластарын болган өске-даа чедирер септеп, чугайлар, буудал-даа болза, шынар кончук куу, чамдык өрөөндө шугауларал, чамалашкан ханалардан, дээрлер-ден малаш буступ каан дүжүр ту-рар, булуп дозулаан шынар бааа-ла багыт.

Районун чамдык школазында септедге талаш-биле четпестерин дарый чылгаалары, өөредиге эге-лээжө чедир артан хуваада бугу арга-хемчеглерин ап турган, сеп-тедге ажалын дүргөн болган шы-нарлыг доозары чугула согула бо-луп турар.

Д. ЕНДАН.

да, ол кичини угаан-медерелдиг болурун — мээ, нерви системанын уурун, а оон соода чоруту-ла өске органианын шын ажал-чорутула-нын баксырадып бузар. Таапыралар чорук кичини кадымын бааа-ла ажал-чыг. Эң маангы чүрөткөн шына-ларынга хан эргилишканын тургу-зуу турар дамдарын, ол мышка хан эргилишканын өске-даа да-мыларын чыра тырттып чикетелер, нерви системаны хоранар нити-тин дээр хоран таапырда бар. Мычарга кырымын болурун, ууун на-зымы болуу дээр дөмөдөгү бистин чуртувустун хамааты бугулар бир ду-занында-ла бол

